JO. TOBIAE KREBSII

ILLVSTRIS MOLDANI RECTORIS

VANNVS CRITICA

IN

INANES PALEAS

OPERIS ELEMENTARIS BASEDOVIANI.

LIPSIAE,

Apud FRID. GOTTH. JACOBAEER,

1776.

Digitized by Google

Τέκνον ἀνηδείης ἀμαθέστατε, θρέμμα μοχλῆς,
Εἰπέ τι βρενθύνῃ, μηδὲν ἐπισάμενος.
Ἐν μὲν Γραμματικοῖς ὁ Πλατωνικὸς· ἂν δὲ Πλάτωνος
Δόγματά τις ζητῇ, Γραμματικὸς σὺ πάλιν.
Ἐξ ἑτέρου φεύγεις ἐπὶ θάτερον, ὅστε δὲ τέχνην
Οἶσθα Γραμματικὴν, ὅστε Πλατωνικὸς εἶ.
Πάντα μὲν, οἶδα, λέγεις, ἀτελὴς δ' ἐν πᾶσιν ὑπάρχεις,
Γευόμενος πάντων, ὐδὲν ἔχεις ἔδιον.

Vbi, ſi tanti putes, BASEDOVI, conſule OBSOPOEI adnotationem, in qua, veluti in ſpeculo aliquo, imaginem tuam viuis coloribus expreſſam, videbis. Nam inter alia habet haec: *Hoc Epigramma factum eſt in ardeliones, et vanos oſtentatores atque Thraſones, quo hominum genere nihil eſt odioſius, et deteſtabilius. Qui cum omnia ſe ſcire, et ad vnguem noſſe contendunt, omnium tamen rerum inueniuntur imperitiſſimi et non niſi iactatores vaniſſimi, et gloriarum pleniſſimi* etc. Viden' tu imaginem tuam?

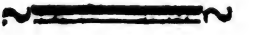

Si, quo quis eſt ab ingenii felicitate praeſtantior, a bonarum literarum copia inſtructior, et a nominis fama, honeſtis artibus parta, illuſtrior, eo modeſtius fere de ſe, doctrinaque ſua ſentire, ſcriptaque ſua non ſine verecundia, reipublicae literariae debita, in lucem, adſpectumque eruditorum emittere ſolet: debet profecto non vana ſuſpicio lectoribus de vili pretio earum ſcriptiunculârum ſuboriri, quarum auctores et veluti patres ipſi magnifici praecones et buccinatores ſunt, hosque foetus ſuos, tanquam ſimii, miſere et deperdite adamant, aliis, ineptis praeſtantiae laudibus, ad nauſeam vsque venditant, et poſteritatis, quin aeternitatis adeo memoriae iactabundi commendant. Huius rei ſuſpicio mihi quidem nuper iniecta eſt, cum primum veluti aliud agendo perluſtrabam illud variis ſermonibus, iudiciisque iactatum *Opus Elementare* BA-

SEDOVII, Viri, famae, late illius quidem ſparſae, ſed perquam ancipitis, et artibus, neſcio quibus, comparatae. Vix vnam et item alteram paginam praefationis, huic diuino, ſi Diis placet! Operi praemiſſae, et a MANGELSDORFFIO, fido BASEDOVII Achate, in linguam latinam, multis barbariei ſordibus hinc inde commaculatam, translatae, percurreram, cum tanta iactantiae ſpecimina animaduertebam, vt obſtupeſcerem, virum aliquem, qui doctum dici ſe, haberique velit, eo impudentiae, eo audaciae progredi potuiſſe, vt omnibus viris doctis, de re ſcholaſtica et olim immortaliter meritis, et nunc cum ſumma omnium in hac re intelligentium iudicum laude merentibus, tanquam alter magniloquus Goliathus, inſultaret, bonosque ſcholae magiſtros contumelioſa oratione, veluti nouus quidam Αἴας μαστιγοφόρος, laceraret. Qua quidem impudenti audacia eam de ſe ſpem, exſpectationemque conciſare ſe poſſe putauit, vt alii crederent, BASEDOVIVM vnum veluti de coelo eſſe miſſum, et diuino aliquo munere toti humano generi conceſſum ad rem ſcholaſticam collapſam, ad interitumque vergentem erigendam et ſuſtentandam. Tam impu-

impudenter, tanquam vnus aliquis medicus circumforaneus fasciculos suos medicamentorum noxiorum, inutilium certe, friuola sua et exsucca commenta, scriptaque sua, vere Volusiana, venditat, multisque verborum ampullis vane commendat! Scilicet hoc nouo Atlante opus erat ad rem scholasticam, ruinae suae proximam, suffulciendam! in quo quidem hominis impudentissimi (nam cur impudenti ori tuo parcam, Timagenes?) arrogantiam non vno nomine cum iusta indignatione admirari fas est, quod *et* de educatione institutioneque aetatis cum pueriis, tum iuuenilis h. e. de arte quadam vsus indocili, nec sine longo rerum vsu discenda, praeceptiunculas dare sustinuit, hujus rei experientiam, non, nisi per multos annos, et multis, iisque variis ingeniis tractandis comparandam, nunquam assecutus; *et* religionis christianae, cuius initia tradenda in educatione iuuentutis familiam ducere debent, in hoc vasto Opere ne minimam quidem rationem habuit, et, si eius veluti in transitu, et quasi aliud agendo, meminerit, ita de ea sentit et loquitur, vt vnusquisque, qui nares non obesas habet, facile olfaciat, eum religionem christianam iuxta Mohameda-

nam h. e. vtramque pariter nihili aeſtimare. Neque vero quis exiſtimet, me iniuriam huic homini facere. Nam ipſe in *Libro Methodico*, ipſo quoque egregio opuſculo, et munuſculo, quo rempublicam literariam beauit, aliquo loco fronte plane expudorata ſcribit: *totum* Opus Elementare *non ſolum ad inſtituendos liberos chriſtianorum, cuiuscunque illi ſcholae ſint, verum etiam ISRAELITARVM, et MAHOMEDANORVM ſine vlla conſcientiae offenſione* (mentiris!) *adhiberi poterit.* O tempora! O mores! Tale quid hominem, in coetu chriſtianorum verſantem, et, vti ipſe aliquo loco mentitur, *chriſtiana ſacra ſequentem*, effutire poſſe! Enimuero hoc ferendum non eſt. Non impune hoc tibi, nouelle iuuentutis inſtituendae, an corrumpendae magiſter dicam? abibit. Me quidem non pigebit, aliquot bonas horas, rebus vtilioribus impendendas, perdere hoc, vt hujus *Operis Elementaris* tui non tam cenſuram agam, (hominis enim id eſſet, et ingenio et otio abundantis) quam ſtrictim quaedam tangam eo conſilio, vt alii de hoc infauſto et abortiuo cerriti ingenii foetu tuo, qui enm non viderunt, vanis autem quorundam

blaeſo-

blaesorum sermonibus decepti nescio quid praeclari, et huc vsque nunquam traditi continere existimant, aliter de eo sentire incipiant, eumque immaturum, et irata Lucina effusum abortum, despiciendum abiiciendumque arbitrentur. Nam, vti e praefatione hujus Operis, cedro sane digniſſimi, cognoui, multis hominibus fortunatis, inque re lauta constitutis, qui has BASEDOVII nugas esse aliquid putarunt, tantam opinionem, persuasionemque de huius *Operis Elementaris* praestantia vanus auctor attulit, vt pecuniae vim ab iis emendicaret eam, quae summam *quindecim millium Imperialium* excederet. Scilicet hoc est pecuniam in loco perdere! Sed ne ianuam aedibus maiorem faciamus: age, rem ipsam aggrediamur, cuius nobis commodiſſimam oportunitatem praebet memoria diei Natalis Illustris Moldani nostri, ante hos CCXXVI annos diuinis auspiciis aperti et constituti, et etiamnum laete efflorescentis, grato pioque animo publice celebranda. In qua solemnitate cum de more receptum sit, aliquid prolusionis orationibus habendis praemittere: operae pretium facturos nos esse putauimus, si quibusdam speciminibus ostenderemus, quid de hoc *Opere*

Elementari iudicandum, quod pretium ei sit pol nendum, quidque tulerit dignum BASEDOVIVS tanto promissor hiatu. Nam hoc nemo expectet, nos totius huius vasti voluminis censuram acturos esse (res enim esset miserrimi, et Herculei sane laboris, nec huius Prolusionis angustiae eum ambitum caperent;) sed non nisi quasdam eius particulas, veluti per transennam spectandas, lectoribus proponemus, vt ex iis, tanquam ex aliquot corporis membris, de toto hoc ingenii BASEDOVIANI foetu, iniquis Musis, et irato Apolline excluso, iudicare possint. In qua quidem re rationem tenebimus hanc, vt primo specimina quaedam intolerabilis, et Thrasonicae iactantiae, saepe cum contemptu et insultatione virorum, de re scholastica optime meritorum, coniunctae asseramus: quo facto ostendamus, quam ieiune et contemptim hic homo de religione christiana, cuius in educanda iuuentute nullam plane rationem habet, sentiat et loquatur: denique de ipsa iuuentutis educandae, instituendaeque ratione, BASEDOVIANA breuibus exponamus. Quibus traditis facile apparebit, quam praeclare BASEDOVIVS hoc *Opere* suo *Elementari* de educatione iuuentutis,

de

de re ſcholaſtica, inprimisque de religione chriſtiana ſit meritus. Tu vero, lector, adeſto, et huic militi Glorioſo vapulanti faveto!

Iam primum, ipſum praefationis, huic Operi praemiſſae, initium quam plenum iactantiae eſt! cum ita exorditur: Si paedagogia, *ſiue iuuentutis educatio et inſtitutio, prout ea nunc in ſcholis publicis, et in familiis priuatis dominatur, vitiis ingentibus laborat; ſi curemus adhuc inſtrumentis ad tollenda ea, vel emendanda; ſi opus elementare non indignum videtur, quod ad emendationem hanc adhibeatur, nec operis inſcriptio mendacii manifeſti coarguitur*: (atqui facillime huius rei coargui poteſt) *opus hoc omnino* parentibus, ſcholarum magiſtris, et curatoribus, iisque, qui patriae, generisque humani ſalutem ſoſpitatam volunt, *magni faciendum eſt.* En tibi, de praecepto PINDARI, πρόσωπον τηλαυγές! Hic mihi in ipſo limine hominem, turgido inanique faſtu inflatum, ſuarumque laudum buccinatorem magniloquum, videor audire. Tuam fidem! lector: legiſtine vnquam, quemquam auctorum tam impudentem, frontisque adeo praefrictae fuiſſe, vt ſe vnum tot homi-

num magiſtrum iactaret, et a ſuo libro *ſalutem patriae*, quin *generis humani* pendere tam diſertis verbis effutiret? Quamquam enim aliquam modeſtiae ſpeciem oratio eius, adiunctam habens conditionem, prae ſe ferre videtur: tamen peritis vſus loquendi ſatis notum eſt, eiusmodi orationem in omnibus fere linguis ita vſurpari, vt *certiſſime* aliquid eſſe *) indicet, adeo, vt BASEDOVIVS mutatis verbis nihil aliud dicere voluerit, quam hoc: *Quandoquidem iuuentutis educatio eſt inſtitutio — multis vitiis laborat: quandoquidem a nemine huc vsque inſtrumenta ad ea tollenda vel emendanda inuenta ſunt: quandoquidem hoc opus meum elementare digniſſimum eſt, quod ad hanc emendationem adhibeatur: Opus hoc meum omnino — magni faciendum eſt.* Haec eſt Thraſonis noſtri vox, haec mens. Ipſum autem parentem de hoc ingenii, doctrinaeque foetu ſuo, γνησιωτάτῳ τῷ πατρὸς παιδίῳ, tam magnifice ſenſiſſe et iudicaſſe: ex aliis huius praefationis locis luculentiſſime

*) Vid. Homer. Ιλιαδ. ά. v. 39 ſqq. ε. 115 ſqq. Ὀδυσσ. δ. v. 763. Virgil. Aeneid. IX, 406. XII, 778. Conf. BENTLEIVS ad Horat. Carm. I, 32.

lentiſſime apparet, vbi ſemetipſum, veluti ſorex, prodit. Sic v. c. p. 7. confidentiſſime ſcribit: *lectorum approbationem expectare poſſum:* p. 12. *Ex Indice* (parte huius praeclari operis quinta, quam auctor minatur) *totius operis Elementaris vtilitas quam CLARISSIME apparebit.* Ibid. *Prae reliquis vero doctrina de animo — et methodus Grammatices OPTIME ſunt elaboratae. Nam in iis HABITO:* p. 14. *cum ii, quibus ſcripta mea* placuerunt (mali guſtus ii ſint, neceſſe eſt) *epitomen huius* philoſophiae theoreticae, — *ADEO probauerint, vt PERITIORES ſciant, me SVBTILISSIMA quaeque eſſe perſcrutatum.* Mox, *veritatis notio dominatur in Opere elementari.* P. 18. *Opus elementare iuuenes, viros et ſenes NON SINE FRVCTV lecturos fore* (notes hic obiter, lector, duplicem elegantiam, duplex vitium Grammatices, in qua ſe *habitare* paullo ante mentitus eſt, alterum in *lecturos fore*, alterum in *lecturos* pro *lectaturos*) *praeſertim ſi index* (tutiſſimum ignauiae perfugium et aſylum) *ſit adiectus, IPSA RES declarat.* Lib. IV. p. 49. poſtquam vulgaria quaedam, et omnibus nota, ab omni autem ſubtiliore demonſtrandi ratione

ratione abhorrentia, argumenta pro *immortalitate animorum* attulerat, haec addit: *PAVCI ex hominibus ita adhuc inſtituti fuerunt* (nempe vt ego vos inſtitui) *vt ad hanc de immortalitate animi ſcientiam peruenirent.* Lib. X. p. 203. vbi, poſteaquam de vſu Grammatices quaedam trita, et vel tironibus nota effuderat, Glorioſus miles noſter, quaſi proſtrata ignorantia publica, ita ouans exclamat: *O! quantum hactenus publici, priuatique paedagogi ab illa praeſtantia methodi naturalis* (nempe *Baſedouianae*) *aberrarunt! quamdiu genus humanum hac ineluctabili MISERIA fuit oppreſſum! quousque eam feremus? At non ſine ingenti laetitia de felicitate poſteritatis praeuideo* (enim vero tu, luſcus quippe in his rebus, nihil vides, nedum quid praeuideas) *hanc rationem diſcendae linguae latinae naturalem voſt annos viginti* (hoc credat tibi Franciſculus tuus, aut Iudaeus Apella, non ego) *a diuulgato OPERE ELEMENTARI* (nam opiniones praeconceptae pertinaciter diuque haerent) *COMMVNI OMNIVM CONSENSV comprobatum et receptum iri.* Quid non ſperamus amantes? Sed vanus vates es, BASEDOVI, et hoc dirum omen Apollo

ἀλε-

ἀλεξίκακος certissime auertet. Nondum satis nugarum et iactantiae est. Mox, vbi de *facundia* et *lectione librorum*, latinorum nempe, in qua re vtraque plane insans est, praecipere nescio quid ausus est, ita: *Patrem quemuis, matrem, paedagogum, et magistrum scholae cuncta, quae liber hic offert* (non multum sani offert, et quid boni Africa apportet)? *inconsultis aliis intelligere, vix equidem sperare possum.* Egregia vero dos libri dogmatici, *parentibus, scholarum magistris, et curatoribus, iisque, qui patriae, generisque humani salutem sospitatam volunt*, scripti, quem non intelligunt! Haec sane χρονίων ὄζει. Sed audiamus reliqua. *Iis vero paedagogis, qui locum suum rite tuentur, et quos posteris non defuturos existimo* (scilicet hoc Opere tuo Elementari *in salutem generis humani* in publicum protruso) *omnia erunt perspicua et FRVCTVOSA.* Sed ego tibi, BASEDOVI, bona fide confirmare possum, mihi, qui, profectus e disciplina IO. MATTH. GESNERI, et IO. AVG. ERNESTI, virorum, quorum similium singula secula vix vnum et item alterum reipublicae literariae concedunt, de quorundam virorum

rorum doctorum iudicio locum *paedagogi* (vtar enim hoc vocabulo tuo, quamuis inepto) huc vsque rite tuitus sum, multa in hoc Opere tuo minus *perspicua*, nihil autem *fructuosum* fuisse. Talpa igitur coecior es, inquies. Sim! Tu autem quis? Non ipse dicam. Malo imaginem tuam ex hac Prolusione, veluti speculo aliquo, atque eo non fallaci, quam e pictura, nimis saepe mentiente, cognosci. Sed iuuat de *Coronide Operis totius*, quo Orbem literatum *in salutem generis humani* beauit, vel tria verba addere. Audiamus, qua modestia hic immanis eruditionis cyclops de hoc foetu suo, quem, Lucina minus aequa ferente opem, enixus est, sentiat et loquatur. *Iam viam*, inquit, *hanc asperam, plenamque periculorum* (periculorum adeo?) *emensus sum.* — *Apparatum est*, (tantum autem abest, vt sit confectum) *instrumentum, quo educatio, institutio et res scholastica emendetur, quo posteri nobis et meliores, et tranquilliores fiant.* — *Posteri, cum OPVS MEVM NON STATIM INTERITVRVM SIT*, (O! Corydon, Corydon, nimium ne crede colori! Breui, mihi crede, hoc egregium Opus tuum, posteritati, et immortalitati adeo consecratum deferetur

in

in vicum, vendentem tus et odores,
Et piper, et quidquid chartis amicitur ineptis.)

opinor, *MIRABVNTVR.* Ego vero vivus adhuc iam miror, quomodo tandem tempus, rebus multo vtilioribus impendendum, conſcribillando hoc opere, ſcripto vere Voluſiano, quo nos omnes facillime carere poteramus, perdere potueris. Paullo poſt, veluti vates vanus, deque euentu futuro huius operis ſui anxius et ſollicitus, ſubiungit: *ſuſceptionis bonae*, (einer gütigen Aufnahme: notetur haec phraſis: non ſemper occurrit.) *ſucceſſum optatum ſperare oportet*, (oportet vero? nempe ſi melius quid ſcripſiſſes.) *verum fas etiam eſt, ſi vota noſtra pro SALVTE COMMVNI non ſtatim rata fiant, animo praeparato conquieſcere.* (quod vt quam primum facias, auctor tibi, ſuaſorque ſum.) *Nam propter cauſas imperſcrutabiles* (hic vero *imperſcrutabilis* cauſa nulla eſt, quippe quae vna in Opere tuo inutili reſidet) *optimis conſiliis et conatibus terminos vel inopinatos ponit, quos nullus tranſire valet mortalium.*

Et hic finis eſt huius totius Operis Elementaris, quo nihil elaboratius, iactantiaeque Thraſoni-

sonicae plenius Orbis literatus neque vidit, neque forte vnquam videbit. Vnum doleo a te, BASEDOVI, in Coronide totius Operis tui, cedro digniſſimi, omiſſum eſſe, quod merito fuiſſet apponendum. Aſſem igitur para: et ego tibi apponam:

Exegi monumentum aere perennius,
Regalique ſitu pyramidum altius.
Quod non imber edax, non Aquilo impotens
Poſſit diruere, aut innumerabilis
Annorum ſeries, et fuga temporum.
NON OMNIS MORIAR: multaque pars mei
Vitabit Libitinam etc.

Ecquid mereri de te videor, qui inuidendis laudibus tuis, quas tibi conſecutus videris, aliquid encomii addiderim? Ecquid gratiae a te iniiſſe videor, qui laudum tuarum non admirator ſolum, ſed fautor etiam et auctor ſim? Equidem credo, qui *ſimplicitatem* tuam (de qua in praef. p. 7.) e ſcriptis cognouerim tuis. Neque vero exiſtimandum eſt, BASEDOVIVM hoc opus conſcribillandum ſine variae doctrinae apparatu ſuſce-

ſuſcepiſſe. Nam de hoc ipſe, tanquam bonus ſponſor, certos et ſecuros nos eſſe iubet, cum in praef. ita: *Neque ego, ſi TANTO OPERI imparem me cenſuiſſem, — vel ſuſcipere, vel ita, vt feci, continuare potuiſſem.* Quoniam tamen bonus Vir nihilominus vereri videtur, vt omnes de hoc opere ſuo benigne iudicent: ipſe eius patrocinium in ſe ſuſcepit in praef. p. 6. qui locus etiam ob venuſtam latine ſcribendi rationem lectu eſt digniſſimus. *Patronum operis agam*, (bene facis: cum quiuis alius neque velit, neque poſſit) *ſine iudicium PRAEVIVM inſtituam. Auctoris enim iudicium, PARI caeteroquin CIRCVMSTANTIA, magis ſuſpectum eſſe non poteſt, quam vnius e lectoribus, aut cenſoribus ſententia. Nam ita comparata hodie hominum ingenia ſunt*, (et olim ita fuerunt,) *quisque vt aeque PRONVS ſit, aliorum, qui ſecum rem vnam, eandemque trahant, dotibus et laboribus quid DETRAHERE, quam ſibi, ſuisque operibus* nimium *TRIBVERE.* Ego vero aut vehementer fallor: aut tu, BASEDOVI, *pronus* es, tibi, ſcriptisque tuis NIMIVM *tribuere.* Vtar enim eleganti Operis tui latinitate. Audias te ipſum: et vti

patronum huius Operis tui agere conſtituiſti: ita et horum verborum tuorum (praef. p. 8.) ſis iudex: *Educatio, quae tantum non vbiuis dominatur, conſtitutionibus, moribusque etiamnum nititur, qui regnante BARBARIE nati, et pro fine rei, noſtroque tempore haud parum INSIPIDI ſunt. Poteſt autem (ad vſum iuuentutis, ad iucunditatem parentum, ad SALVTEM GENERIS HVMANI) decem annis, et propter imitationis vim, in maxima parte Europae quam certiſſime emendari, ſi quis alicubi cura prudenti et fideli* in reformatione et innouatione totius educationis, *non dico in SVPERFICIOSA emendatione et exornatione tantum conſumat, quantum ad alendos peditum trecentos nunc requiritur. — Qua de re per ſex abhinc annos populum ſollicitaui.* (id populus ſcilicet curat!) *Comperi quidem, inſtituta noua quotannis fundari. Nullum autem, quantum ſcio, ab indole ſcholarum et gymnaſiorum veterum MISERANDA recedit.* Quid tu, os impudens, de *miſeranda* ſcholarum et Gymnaſiorum indole garris? Quot enim ſcholarum et Gymnaſiorum rationem, inprimis in Saxonia noſtra ſuperiori, cognouiſti? Profecto, niſi

niſi inuita Bona Mente natus eſſes; haec effutire non ſuſtinuiſſes. Igitur nec conſilia ſcriptaque *de re ſcholaſtica emendanda* illorum Duumuirorum, GESNERI et ERNESTI, ab hac *miſeranda* indole recedunt? *Horum ego*, ſic pergit, *inſtitutorum in ſcriptis et ſtudiis meis NVLLAM habeo rationem*, (quemadmodum et alii nullam vnquam rationem habebunt inſtitutorum tuorum) *quoniam PERPARVM, aut NIHIL ad ſalutem aetatis noſtrae poteſt iis obtineri.* P. II. praef. vbi exoptat non ſolum, ſed ſperat etiam, aliquod *ſeminarium elementare*, ad normam ſcilicet huius *Operis Elementaris*, inſtitutum iri, ita: *Praeſagit animus, ſeminarium elementare eccubi conſtitutum iri. BEATVM populum, qui primus hanc rem aggreditur.* (Me vero miſereat illius populi, qui vel teruncium eiusmodi *ſeminario elementari*, e *Baſedouiana* imperitia, prudentia volebam dicere, conſtituendo, impendat. Hic enim nouellus rei ſcholaſticae inſtaurator non, niſi fumum venditat.) *Fieri non poteſt, quin tandem aliquando cultura intellectus excruciationem memoriae, praeparatio ad negotia vitae doctrinam vmbratilem, exercitationem in virtute*, (re, tibi,

BASEDOVI, perquam amabili) *nugoſas denique de praeſtantia eius praeceptiones, denique* SANA *et* NATVRALIS *diſcendae linguae latinae* RATIO ABSVRDAM *illam, quae nunc regnat, conſuetudinem e paedagogia deturbent.* Quam *ſana* autem et *naturalis* tua ſit latinae linguae diſcendae ratio: docent illi tui XVII in Philanthropino Alumni, qui latine loqui dicuntur ita, vt Epiſtolis obſcurorum virorum palmam praeripere cenſeantur. Male igitur cum omnibus viris doctis, eleganter loquendi, et ſcribendi laudem conſecutis, hucusque actum eſt, qui in iuuentute non *ſanam* et *naturalem* h. e. *Baſedouianam*, ſed *abſurdam* diſcendae linguae latinae rationem ſunt edocti. P. 17. *Nullum ſcribendi genus excogitari poteſt, cuius exempla bona* (equidem in his *exemplis bonis* exempla bona quaeſiui) *Opus elementare non habeat.* Interpretationes *vero, quibus* MVLTVM *impendi, rerum et linguae cauſa ſcriptae ſunt, nempe, vt paedagogus et diſcipulus res lingua vernacula iam cognitas ſermone peregrino repetat.* — *His tandem accuratius cogitatis, diſquirere licet, num verum ſit, iuuentutem ordinum moratiorum* ad annum vsque quindecimum

mum *in nullo doctrinae genere libro alio, quam* opere elementari, *ad inſtitutionem indigere.* Haec omnia non niſi ſummo cum taedio e praeclaro iſto opere huc transtuli conſilio hoc, vt quisque iudicare poſſit, annon auctor noſter ad *nimium* ſibi, huicque operi ſuo tribuendum fuerit pronus. Innumera fere alia ſpecimina iactantiae intolerabilis huius hominis ex hoc opere exhiberi poſſent: ſed, vti me exſcribendi has nugas ſatias: ita te, lector, eas legendi taedium haud dubie cepit. Igitur veniamus ad alia, non minus mirabilia. Nam BASEDOVIVS totus eſt caput mirabile: modo non capitale eſſet.

Et primo quidem magnopere mirari ſubiit, qui tandem BASEDOVIVM cupido inceſſere potuerit haec, vt de emendanda iuuentutis educandae et inſtituendae ratione, deque re ſcholaſtica, in meliorem conditionem redigenda, praecipere, librosque in eam rem ſcriptos in publicum effundere auderet, cum harum rerum vſum, non niſi diuturno tempore, labore magno, prudentiaque non exigua comparan-

dum, nullum consecutus, neque ab ingenio, doctrinaque ad hoc suscipiendum, feliciterque perficiendum sit instructus. Ego, qui adolescens, quod in summa felicitatis meae pono, doctores, in disciplina scholastica, et arte etiam iuuentutis rite formandae et instituendae Roscios, IO. MATTH. GESNERVM, τὸν νῦν ἐν ἀγίοις et IO. AVG. ERNESTIVM, cum annis, tum meritis vere venerabilem, nactus, et vltra triginta annos in plurimis, atque iis diversis ingeniis tractandis versatus sum, maximamque vitae meae partem, non sine omni iuuentutis fructu, consumsi, nulla vnquam cupidine tangi me sensi, aliquid scribendi, in publicumque protrudendi, quod *rem scholasticam emendandam* attingeret. Ipso enim rerum vsu, atque eo diuturno probe cognoui, quantae difficultatis sit, eiusmodi quid conari, et quantum prudentiae requiratur ad vitia quaedam, in hac omnium rerum humanarum conditione vix euitanda, quae forte hinc inde in scholis publicis animaduertas, emendanda et tollenda ita, vt non alia, atque ea non minora importes. Quod HORATIVS de hominibus dicit, *vitiis nemo sine nascitur. Optimus ille,*

ille, Qui minimis vrgetur, id commode transtuleris ad scholas publicas, quarum optima habenda est, in qua minima vitia deprehenduntur. Equidem, *vbi in aliqua schola plurima nitent, nan paucis offendar maculis.* Profecto res difficilior est, quam quis credat, qui eius rei nullum vsum habet, *rem scholasticam* emendare, inque conditionem meliorem redigere velle, cum verendum sit, ne, vno et altero vitio et incommodo tollendo, plura alia, atque ea maiora inferas. Et tamen ab aliquot inde annis morbus veluti epidemicus multos inuasit, qui, neque ab ingenio, doctrina, prudentiaque satis instructi, neque harum rerum vllo vsu vnquam edocti, tamen *de emendanda re scholastica* etiam aliquid scribere sustinuerunt. Sed credite mihi, o boni! facillimum esse in museo et otio inter fumum herbae Nicotianae efflandum, aut inter aliquot lagenulas villuli exhauriendas consilia quaedam et instituta (*projets*) cogitando parere, partaque in publicum exponere: longe difficillimum autem, ea ad vsum ita adiungere et transferre posse, vt saluti publicae ea re consulatur. Quotiescunque eiusmodi scriptiunculas, ab iis profectas, quibus rei scholasticae nulla notio, nulla

vnquam fuit peritia, legi, toties mentionem occurrit, quod nuper mihi, hoc *Opus Elementare Basedouianum* percurrenti, memoriae suggessit, nempe illud, quod CICERO (de Orat. II, 18.) de Annibale expulso, et cum aduersa fortuna conflictante, in Syriaque apud Antiochum M. versante, refert. Hic enim cum PHORMIONEM, philosophum peripateticum, de imperatoris officio, et de omni re militari aliquot horas copiose, cum magna aliorum conuiuarum voluptate et admiratione, disputantem audisset, interrogatus, quodnam suum de hoc philosopho iudicium esset: tulit hoc, vt diceret: *multos se deliraſſe senes saepe vidisse, sed qui magis, quam Phormio deliraret, vidisse neminem. Neque mehercule iniuria*, addit CICERO. *Quid enim arrogantius, aut loquacius* etc. Nosti enim, lector, caetera. Sed age, videamus, quid magnus ille nouellae sapientiae magister, et magniloquus rei scholasticae emendator praestiterit, quidquid tanto hiatu promissor tulerit dignum. Initium faciamus a religione. De ea enim deinceps dicere erat propositum.

Omnium,

Omnium, non Christianorum solum, sed aliorum etiam populorum sacrarum literarum luce non collustratorum, qui quidem non plane ad barbariem, immanitatemque a natura abiecti fuerunt, opinio fuit haec, quae et nunc animis omnium, qui non plane ab humanitatis cultu defecerunt, infixa haeret, vt vnanimi consensione contenderent, in educanda et instituenda iuventute primum et grauissimum munus parentum, omniumque eorum, qui vices eorum sustineant, esse hoc, vt liberi tenera adhuc aetatula, cum primum ad aliquem rationis vsum peruenerint, initiis religionis imbuantur, imbutique huius rei saluberrimae, et ad veram felicitatem maxime necessariae, accuratiori cognitione, veluti saluberrimo animi pastu, indies magis, magisque alantur atque confirmentur. CICERO quidem, in ea religione natus et educatus, quae vana et coeca superstitio potius, quam religio, nominanda est, huic religioni, non dubitat contendere, Reipublicae florem, amplitudinem, salutemque acceptam esse ferendam, his verbis, (Orat. de Aruspic. Resp. c. 9.) *Romanos non calliditate et robore, sed pietate et religione omnes gentes, nationesque superasse.* Et

PLATO (Lib. IV. de Rep. p. 427. Edit. Steph.) recte contendit, *fundamentum Reipublicae esse religionem.* Cf. ARISTOTELES Lib. VII. Politic. c. 8. Ita illi de religione senserunt. Vix igitur verbis exprimere possum, quantopere obstupuerim, cum in hoc *Opere Elementari Basedoviano*, quod vanus auctor omnibus numeris perfectum exemplar iuuentutis educandae, instituendaeque esse vult, quodque in ipso christianorum coetu conscribillauit, nullam plane habitam esse rationem religionis, fideique christianae animaduerterim, totamque eam rem, saluberrimam sane, maximeque necessariam ad pietatis, honestatisque sensus teneris adhuc animis instillandos, alto silentio transmissam. Bone Deus! quid tandem de educatione et institutione iuuentutis christianae fiet, si hanc BASEDOVII rationem et disciplinam sequamur? Ego quidem in instituendis disciplinae meae alumnis quiduis potius negligere velim, quam doctrinam de religione christiana, et de fidei christianae capitibus, qui sciam, huius impiae incuriae et negligentiae mihi aliquando in horrendo illo iudicio extremo grauissimam rationem esse reddendam. Et vnde plures, grauiores, et ad persuadendum,

ſuadendum, commouendumque efficaciores rationes peti poſſunt, quarum vi iuuenilis aetas ad pietatem, honeſtatem, omneque omnino omnivm virtutum et officiorum genus impelli debet, quam e religione chriſtiana? Deme hanc: deme eius cognitionem et ſenſum: et videbis, quam exiguam vim vel praeſtantiſſima et ſaluberrima praecepta; quam exiguam verba minacia, quam exiguam verbera adeo in plerisque iuuentutis animis ſint habitura. Et tamen hoc BASEDOVIVS, (qui aliquo loco, neſcio, quam vere, dicit, *ſe etiam chriſtiana ſacra ſequi*) in hoc capitali Opere ſuo fecit, de ſola quippe *religione naturali* aliquid effudiſſe contentus, de *religionis chriſtianae* autem doctrina parum ſollicitus. Et huius deteſtandae incuriae et negligentiae iſtum hominem adeo non pudet, vt aliquo loco (Lib. IV. p. 196.) libere et impudenter ſcribat: *Hoc demonſtrare conſtitueram in opere elementari, quae ſit* religio naturalis. — *Qua in re ita verſatus ſum, vt, OMISSA DIVINA REVELATIONE, ſola rerum naturalium, ſuique contemplatione hanc doctrinam* (de Deo, eiusque cultu) *homini non inerti prorſus, et ſtupido gratam et acceptam, facere poſſit.* — *DEISTAE,*

STAE, IVDAEI, CHRISTIANI, et MAHOMEDANI (Tros, Rutulusue fuat!) *in eo consentiant, — ea, quae vobis de religionis cultu tradidi, vera esse, et cum singulorum, tum OMNIVM OMNINO salutem et felicitatem iuuare.* Hic mihi *Naturalistam* aliquem audire videor, qui, *omissa diuina reuelatione*, sola rerum naturalium, suique contemplatione impie mentitur, se hac doctrina sua omnium omnino hominum *salutem* et *felicitatem* iuuare posse.

O tribus Anticyris caput insanabile nunquam!

Tu, qui in ecclesia christiana natus es, in eorum, qui religionis christianae, literarumque diuinarum luce collustrati sunt, coetu versaris, ab iis, qui Christum eiusque sanctissimam doctrinam amplexi colunt et venerantur, tantam pecuniae vim emendicasti, eorumque munificentia aleris et sustentaris, tu, igitur, in ipso christianorum coetu talia effundere, et chartis adeo, aeternarum tenebrarum obliuione premendis, in publicum protrudere non erubescis? Quae tibi mens? quae tibi frons? In vniuersum BASEDOVIVS, quantum quidem ex hoc

opere

opere Elementari intellexerim, cum de religione christiana, tum de ecclesia nostra Lutherana ieiune et maligne, ne dicam malitiose, videtur sentire. E speciminibus, iam exhibendis, ipse, lector, iudices: ne cupide magis, quam vere, de hoc homine iudicare videar. Et primo quidem de religione omni omnino ita disputat, vt dubitet, quae sit vera. Ita enim disertis verbis aliquo loco: *Si parentes, aut doctores ecclesiastici officio non desint, vera religio, QVAECVNQVE EA SIT, radices aget quam altissime.* Quibuscum verbis amice conspirant haec: *Constat, me christianum esse,* (nomine nempe et simulata professione) *quamuis peculiari ECCLESIAE non addictum.* Addamus in hanc rem alia. *Tractat opus elementare disciplinas a Theologia ALIENAS, ideoque doctrina et probatione non CHRISTIANAM, sed NATVRALEM religionem. — — Absunt a meo opere religionis, quam parentes veram, et diuinitus manifestatam CREDVNT, institutio &c.* Alio loco, vbi de *fide* in Deum agit, ita: *Grauis est haec fides, adeo, vt, etiamsi de ea SVBDVBITETIS, vitam tamen vestram regere debeat.* Sub initium Lib. IV. negat, pueros e scriptura

sacra

ſacra doceri poſſe, *Deum eſſe. Innumeri ſunt*, inquit, *qui, Deum eſſe, probent auctoritate divini verbi, cuius vim et veritatem expendere non LICET:* et haud ita multo poſt: *de REVELATIONE DIVINA nondum vobiscum colloqui LICET.* Quando igitur? Et tamen iisdem pueris ſuis eodem loco proponit demonſtrationem de *vnitate Dei* ratiunculis contortis adeo implicitam, metaphyſicisque tenebris adeo obductam, vt vir doctus etiam, et in eiusmodi rebus exercitatus vix vel diuinando aſſequi poſſit, quid ſibi ſubtile iſtud ingenium *Baſedóvianum* velit. Hanc ſcilicet ſubtilem BASEDOVII, qui *ſubtiliſſima quaeque perſcrutatur*, demonſtrationem *vnitatis Dei* anguſtiae mentis puerilis capere poſſunt: quae autem pro eadem e *reuelatione diuina* afferri ſolent, ea difficiliora ſunt, quam pro huius aetatis intelligentia. Jam, quomodo de *cultu diuino*, et *precibus* ſentiat et praecipiat: operae pretium eſt cognoſcere: *Is demum*, inquit, *cultus numini ſupremo placet, quo homo homini prodeſt.* (Implete igitur BASEDOVII marſupium aureis numis: et Deum coletis.) — — *Precari nos dicimus, ſi toto animo* Deum *quaſi recipimus* (hic Fanaticum gar-

rire

rire mihi videor) *eumque verborum formulis alloquimur.* Nunc demum, lector, didicisti, in quo et *cultus diuinus*, et *rite precandi ratio cernatur.* Bone Deus, quantum huic nouo disciplinae christianae auctori debemus! Aeque mirificus est in definiendo. Nescis, quid sit *virtus:* BASEDOVIVS te docebit. *Virtutem* dico *cogitationum, votorum, vultus et actionum conuenientiam cum vtilitate communi.* Nihil legi subtilius! Lib. eod. IV. p. 71. sq. detestanda sane eiusdem disputatiuncula est de *aeternitate poenarum*, de qua re ita disputat, vt et ipse *aeternitatem poenarum* neget, et aliis hanc sententiam pestiferam persuadere studeat suam. Toto animo cohorrui, cum haec in libro alicuius hominis, qui *christianum* se profitetur, legebam. Locus totus amplior est, quam qui huc transferri possit. Rei grauitas autem exigit, vt vnum, et item alterum, speciminis loco, exhibeamus. *Quibus*, sceleratis, inquit, *si aeternas poenas persuaseris: nihilo magis proficies, quam si non aeternas eas tradideris. Immo, palam experientia edocet, eos — qui Deum credunt aeterna supplicia sceleratis proposuisse, virtutem NIHILO ALACRIVS sequi vt amplecti, quam eos, qui Deum*

Deum poenis his finem constituisse existimant. *Eadem doctrina* de sempiternitate poenarum innumeris aliis *PERNICIOSA est*, *quippe qui, dum non esse aeternas poenas per RATIONEM intellexerunt*, (haec igitur iudex esse debet in hac re grauissima) *neque alia argumenta parata habent, nisi quae pro sempiternitate poenarum harum afferri solent*, (igitur argumenta e scripturae sacrae locis luculentissimis petita non satis grauia sunt?) *tandem DVBITARE incipiant, sint olim poenae aliquae futurae, nec ne? Accedunt argumenta alia. Nempe nos, et qui familia nostra censentur*, (Sententias loquitur — nec, quid sit, *familia sua censeri*, coniectando assequi possum) *nunquam a poenis divinis in altera vita prorsus tuti fuimus.* (Haec est vox malae, et sceleratae conscientiae) *Optimus quicunque* (*quisque* debebat dici) *semper in aliquo periculo versatur, ne in altera vita poenam luat.* (Haec tibi Satanas, mendacii pater suggessit.) *Quam rem, nullo modo inficiandam* (ain tu?) *qui non deneget, — is suam, suorumque vitam, simulac ratio aderit timendae poenae futurae leuissima, iure EXSECRABITVR* (Exsecranda verba!) *Qui vero poenas olim sempiternas*

piternas fine ſui DETESTATIONE credit, (haec quid ſibi velint, hebetior ſum, quam qui videre poſſim) *is aut non cogitauerit toto animo periculum inde exſurgens* (quam venuſte!) *aut ab omni peccato eſſe, vel fore ſe immunem autumet neceſſe eſt* &c. Et in Libro, peſtifero ſane, inſcripto, Vermächtniſſe für Gewiſſen, in quo omnem religionem chriſtianam, diuinitatem ſcripturae ſacrae, diuinitatem Chriſti, et alia doctrinae chriſtianae capita grauiſſima impugnare, penitusque tollere impio conatu ſtudet, recte eo nomine, ſed nimis leniter caſtigatus a C. G. ANTONIO, V. C. aperte, et non ſine deteſtanda audacia *aeternitatem poenarum infernalium* negat. Nos quidem, religione chriſtiana, ſcripturaque ſacra magiſtra melius edocti, atque ex ea de *aeternitate poenarum infernalium,* probe ſcimus, qua ratione nos contra metum earum, periculumque munire poſſimus et debeamus. Sed tam miſere coecutire, et in hunc labyrinthum incidere ſolent, qui de rebus grauiſſimis, e ſola ſcriptura ſacra certiſſime cognoſcendis, relicta ea, ſoli rationi humanae, in his rebus coecae, confiſi, diſputare audent. Et quam egregia eſt haec, educandae, inſtituen-

daeque iuuentutis, ratio *Baſedouiana*, quae pueros, et adoleſcentes de grauiſſimis doctrinae chriſtianae capitibus, in ſcriptura ſacra diſerte traditis, mature dubitare docet, eosque ſenſim, ſenſimque eo perducit, vt in tanta inprimis religionis contemptione, hac aetate noſtra in dies magis, magisque inualeſcente, alia etiam ſacroſancta religionis noſtrae capita, totamque omnino religionem chriſtianam in dubitationem vocent, et poſtea palam, impudenter et impie negare, atque impugnare adeo ſuſtineant? Nunquam enim malum, vbi coepit, conſiſtit, ſed latius ſerpit, viresque eundo acquirit. Et ad talis magiſtri, iratis Muſis nati, inſtitutionem, diſciplinamque pueri, adoleſcentesque in poſterum educari et formari debent? Procul auertat hoc malum Deus a finibus noſtris! et certiſſime auertet.

Vidiſti lector, quam impudenter, quam impie hic cerritus iuuentutis magiſter de ſacroſancta religione noſtra ſentiat et loquatur. Ecce tibi etiam quaedam ſpecimina impudentis, et malitioſae dicacitatis *Baſedouianae*. Eo loco, vbi de ſolemni illo iureiurando, in Libros noſtros Symbolicos praeſtando, loquitur (Lib. VII. p. 93.)

p. 93.) *In quibusdam regnis*, inquit, *vbi sacra Lutheri vigent, nullus ad munera ciuilia admittitur, qui non ante* iurauerit, velle se cuncta fidei receptae capita credere, diuulgare, saltem non impugnare, *quae in libris copiose atque erudite scriptis, reperiuntur. SCIT tamen MAGISTRATVS, illum libros hos, in quos iurat, nec legisse vnquam, nec forte lecturum. Verum sine iureiurando illo minus IDONEVS, atque INDIGNVS habetur, qui munia leuissima administret, qui publicanus* (*portitor* debebas dicere: nam *publicani* apud nos nulli sunt) *fit, logographus, geometra; aut disciplinae alius doctor publicus.* Haec quo animo dixerit, neminem tam hebetis ingenii esse putem, quin intelligat. Et quam inepte dicax est in perstringendis ritibus sacris, qui in Ecclesia nostra obtinent? Lib. VII, p. 211. Sacerdos *confessori, inquit, peccata Dei nomine condonat, capitique manum imponit. Is vero manum CLAUDIT. Nam nummum CONFESSIONALEM tenet, quem accepta peccatorum CONDONATIONE tradet. Qui si elaberetur: elapsus tinnitum indecorum ederet.* Et haud multo post de *exorcismo* in baptizandi ritu apud nos quoque recepto,

quam dicaciter, quam ſcurriliter loquitur? *Lanius*, inquit, *pater huius infantis* (quem vtrumque in tabula aliqua depictum, vna cum baptizandi ritu expreſſum, BASEDOVIVS puerulis ſuis digito extenſo monſtrat) *ſtatuebat idem* (nempe exorcismum non eſſe omittendum) *qui cura nimia, ne, praetermiſſo exorciſmo, infans tareret re, NESCIO QVA, rationis vſum procul dubio amiſerat. Videtis eum in hac tabula accurrentem, ſecurim occultam tunica gerit, non ſine terrore totius multitudinis, caput ſacerdotis percuſſurum minatur, ſi conetur EXORCISMI verba praetermittere.* Quae mox de *Sacra coena*, quam in peſtifero illo libro ſuo (Vermächtniſſe für Gewiſſen) non niſi *laetum quoddam fratrum conuiuium* (Eine bloße brüderliche Freudenmahlzeit) impie et habet, et nominat, garrit, produnt animum malitioſum, dicaculum, maximeque impium. *In altera quadra*, inquit, *cernitis, quomodo dent Lutherani, qui ſunt Lipſiae, coenam ſacram, quam* euchariſtiam *dicunt. Ad ſiniſtram ſunt, qui coena hac frui velint. Accipiunt ii, ſecundum doctrinam Lutheranorum* (nonne etiam ſecundum doctrinam Scripturae Sacrae?) *libis farinaceis corpus Chriſti, ad latus alterum*

alterum putem vino Christi sanguinem. Adsunt pueri, qui mappulam tenent. Aedituus illic, ne TVMVLTVATIM quid fiat, conuiuas singulos pro gradu dignitatis *ad coenam verbis, aut nutu vocat. Hoc pro labore, dignitatisque diiudicatione conuiuae discedentes NVMVLVM ipsi donant* (huic *numulo* tu ipse inhiare videris; o si tu aedituus ille Lipsiensis esses!) *quem inter coenandum MANV tenent, aut ita saltem in MARSVPIO custodiunt, vt statim ad manus sit. Pauperes vero, qui nihil DIGNITATIS habent, nihil dant.* Miraberis haud dubie, lector, vnum aliquem hominem, in coetu christianorum versantem, ab iisque tantam pecuniae vim emendicantem, de religione christiana, deque ecclesiae nostrae Lutheranae ritibus vel saluberrimis, vel ἀδιαφόροις tam malitiose, tam inique, tam dicaciter, quin impie adeo sentire, et impudenter loqui posse. Sed desines mirari, si cognoueris, hunc hominem, qui *sacra christiana sequi se* aliquo loco mentitur, esse *Arianum*, quod adeo non dissimulat, vt potius non sine pudenda iactantia quadam prae se ferat. Nam cum aliquando in colloquium cum Venerabili quodam Viro venis-

set, hicque libere ei dixisset: *Tu Socinianismi suspectus es. Ego vero*, regerit, *Arianus sum*. Egregia vero laus! Egregius Vir! dignus sane, cuius doctrinae, fidei, disciplinaeque iuuentutem teneram adhuc et integram educandam, instituendamque committas!

Restat, vt de ipsa iuuentutis educandae, instituendaeque ratione BASEDOVII, *quam* (Lib. I. p. 6.) *se ex ingenio suo* OPTIMAM *tradere* dicit, videamus, a qua *genus humanum*, in cuius *salutem* hoc opus compositum esse impudenter mentitur, eo perfectius quid expectare poterat, quo arrogantius se ipse *reformatorem*, et *innouatorem totius educationis* in praefatione iactitat, et quo iniquius et malignius loquitur de recepta. *Educatio*, inquit, *quae tantum non vbiuis dominatur, constitutionibus, moribusque etiamnum vtitur, qui regnante BARBARIE nati, haud parum* insipidi *sunt*. Heus tu! bone BASEDOVI, cum ingressurus eras, hanc tuam iuuentutis *optime* educandae disciplinam tradere, debuisses relictis omnibus *magistros scholarum*, et *paedagogos*, quorum vel imbecillitati, vel imperitiae, vel peruersitati in docendo hoc aureo ope-

re

re tuo consulere voluisti, verbis *Antonii* apud CICERONEM (de Orat. II, 7.) ita alloqui: *Audite vero, audite! Docebo vos, quod ipse non didici.* Sed inter te, et *Antonium* intercederet hoc, vt, quod ille simulate et iocose dixerit, id tu vere, et liquida mente dicere potuisses. Sed age, paucis speciminibus exhibendis cognoscamus, quid praestiterit hic immanis doctrinae Cyclops. Scilicet, quemadmodum QVINCTILIANVS Oratorem ab incunabulis format suum: ita BASEDOVIVS institutionem suam ab infante adhuc lactente orditur, disciplinaeque suae alumnum a quinto inde anno ad latine loquendi facultatem comparandam fingit. Quam praeclare, et cum quanta ingenii subtilitate id fecerit; paullo post dicendi locus erit. *In doctrina* (Lib. I. p. 11.) *de Nominibus, de signis ad vsum vis sensualis et iudicii adhibendis* (haec enim est inscriptio huius cap.) inter alia haec: *Offerte pueris v. c. pileum, calceum, muccinium album atque ouum. Dicite tum:* ecce! niger est pileus: ecce! niger est calceus: ecce! album est muccinium: album est ouum. *Dum vero verbum,* ecce! *enunciatis; digitum ab oculo vestro ad ipsam rem promouete. Hoc fit* videndi signum.

Nonnunquam digitum veſtrum prope pueri oculos ad rem demittite, ita tamen, vt ea nonnunquam pueri adſpectui ſubtrahatur. — Centies circiter (quidni *millies* circiter) *dum verbum* eſt *enunciatis, attollite digitum ad mediam frontem. Hoc ſignum eſto* iudicii. (Quid tandem eſt *digitis demonſtrare*, ſi non hoc eſt?) P. 12. Auditus ſignum *ſit digitus* (qui? auricularis an medius? *ab aure ad eam regionem promotus, vnde ſonus oritur. Primo quidem addatur ſemper verbum:* auſculta! — *Dicite tum:* auſculta! hoc ſonat: auſculta! hoc tinnit: auſculta! hoc ſtridet: auſculta! hoc crepitat: auſculta! hoc ſuſurrat &c. Exempli loco addere debebas, BASEDOVI, auſculta! *hoc eſt non tam nugulas agere, quam delirare*, vt illi infantes tui mature discerent, quid inter *ſapere* et *deſipere* interſit. Mox, *Poſt enunciatum verbum*, hoc *vel* illud, *detur* ſignum iudicii. Et huius generis nugis innumeris, non ſine riſu et cachinno excipiendis, multas paginas mundae chartae commaculauit. Et tamen de hoc puerili *ἐνθυμήματι* ſuo hic miles Glorioſus ita triumphat, vt haud ita multo poſt magna cum iactantia et vanitate ſcribat: *Hanc SAPIENTEM SANE ratio-*

nem

rem — si sequimini: non spero, sed confido, pueros vestros, puellasque quinquennes naturam animi, coniunctionem eius cum diuerso ab eo corpore, verumque vtriusque discrimen rectius, et maiori sui sensu, atque certitudine cognituros esse, *quam plerique in ludis literariis* doctores vmbratici. *RATA esse atque fortunata Deus iubeat, aliorumque in VERAM posteritatis FELICITATEM vota atque operam!* Sequantur alii hanc tuam, BASEDOVI, *sapientem* rationem: ego, per XXX annos *doctor vmbraticus*, vt tu, alter *Apion*, *περιεργότατος Γραμματικῶν, πλειστονίκης, πυγοπολινίκης, Cymbalum mundi*, et quibus aliis nominibus magnificis molles auriculae tuae demulceri gestiant, vt tu, inquam, me, conditionisque meae homines vocare soles, nunquam eam in instituenda iuuentute sequar. Et sane, si ipse in pueritia ab aliquo magistro ad hanc *sapientem* tuam rationem institutus fuissem: pro animi mei vi ignea, huius disciplinae impatiens, eiusmodi ineptum magistellum in Morboniam abire iussissem, et omnem omnino amorem bonarum literarum discendarum per omnen vitam abiecissem. Longe alia, sed ingenio meo, conuentiore, ratione in dis-

cendis literarum initiis mecum actum est, et ita mecum actum esse, etiamnum laetor, magistrisque meis eo nomine, ingenue fateor, me multum debere. Et hac ipsa magistrorum meorum ratione instituendi per hos XXX annos vsus sum, quae etsi non BASEDOVIANA, h. e. *sapiens*, tamen iuuentuti scholasticae fuit fructuosa. Neque nunc, ea me esse vsum, poenitet, cum e disciplina mea non pauci sint profecti, qui nunc iuuentutem magna cum laude docent. Totius fere Libri I. *Basedouiani*, in quo de institutione infantiae et pueritiae multa, *pro more suo*, garrit, perlegendi fastidium deuoraui, ita vt saepe mecum dicere cogerer: λῆρος, λῆρος, δότε μοι λεκάνην: Sed bona fide confirmare possum, quae hic nouellus sapientiae magister de hac aetatula instituenda tradat, ea tam difficilia, taediique ita plena esse, vt omnes parentes, scholarumque vel infimarum magistros, ab hac instituendi ratione, auocare et deterrere debeant. Nam hac ratione infantes singularum literarum notitiam, pronunciationemque docere velle; res esset immensi laboris, non sine cari temporis iactura, non sine taedio, nec sine multorum numorum impendio

fusci-

ſuſcipiendi. Libellum vix vnius, vel duarum plagularum, e quo literarum formae diſci poſſunt, (*Abecedarium* vulgo dictum) confici BASEDOVIVS vult eiusmodi, qui non niſi vno *Imperiali* veneat. Ego autem, vti ſexcenti alii, literarum formas puer probe didici ex eiusmodi libello vix vnius aſſis: et tu huius generis libello comparando non niſi vnum *Imperialem* impendi cupis? Scilicet multi parentum ſunt, qui huic rei id pecuniae impendere poſſint. Jam, quam nouum, quamque mirum artificium *Baſedouianum* acumen inuenerit, literas ſingulas in ſyllabas et totas voces cogendi, (buchſtabiren nos dicimus) age videamus.

Spectatum admiſſi riſum teneatis amici!

Sonus, inquit, *quem* noſtra *literarum nomina produnt, haud parum conuenit cum ipſo ſono ſyllabarum et verborum. Sic v. c. e ſono, qui ineſt* noſtris *literarum nominibus*, ſche, o, le, la, *quibus conſtat verbum* ſchola, *facilius oriri videtur ſonus verbi*, ſchola, *quam e ſono literarum* es, ze, ha, o, et a. *Praeterea id quoque tenendum eſt*, luſu ſyllabarum *Franciſcum* (miſeret me ſane *Franciſculi* tui, qui hac taedioſa literas et ſyllabas

labas pronunciandi ratione tam misere excruciatus sit) *comparasse sibi incredibilem* (ain' tu? incredibilem adeo?) *facultatem diuisum sonum* (*nominum scilicet, quibus appellantur literae*) *cum simplici syllabarum sono coniungendi.* Non dubium mihi est, quin Lector haec paullo subtiliora et reconditiora vna mecum sit admiraturus. Est enim nouum artificium, et quodammodo εὕρημα θεῖον. Sed plane mirificus, et ad stuporem vsque ingeniosus est in Capite *de variis lusibus, ludendis cum iuuentute. Lubenter,* inquit, *iocamur cum primae aetatulae infantibus.* (Joceris licet cum iis, cum nihil serii agere velis, aut possis: modo non chartas Volusianas in posterum in publicum protrudas) *At plus vtilitatis ex his iocis capere iis licet, quam VVLGO capiunt. Qua re id fiat, vt discant matres* (igitur et bonae matres tuae disciplinae committendae sunt?) *perlegant primum caput partis sextae relationum quas edidi, quadrimestrium, lectumque ad vsus suos transferant. FRVCTV profecto non carebit haec opera.* Et quinam fructus ille erit? Audite, bonae mulierculae: discatis: vos vel vno exemplo, vnde cognoscetis omnia, id docebo. *Cur non*, inquit, *dum mam-*

mammas porrigitis infantulo, eodem semper vocis tenore dicitis: mamma, mamma! *et dum sugere infans incipit:* lac, lac! *aut*, dulce, dulce! *aut*, gusta, gusta! Haec; multaque alia, ab hoc subtili Philosopho, qui *subtilissima quaeque perscrutatur*, effusa χρονίων ὄζει. Nondum nugarum satis est? inquis Lector. Nondum. Obdura te, et patiens (nam patientia opus est, atque ea maiori, quam mariti vel maxime lenti) cognosce, quae de *lusu baiuli*, de *lusu vaccae coactae* (Blinzelfuß) de lusu *Ollae*, et *scribarum occoecatorum*, de *duabus veficis boariis*, aliisque ingeniose excogitatis lusibus tradit, quos ad instituendam iuuentutem perquam vtiles, fructuososque mentitur. Expectas forte, Lector, a me horum lusuum descriptionem? Frustra expectas. Nam haec sunt μυσηριώδη, atque adeo non eferenda. Igitur εὔσομα κείσθω. Eme tibi librum ipsum h. e. perde vnum aliquem numum aureum: nec emisse poenitebit. Videbis enim, vix histrionem aut agyrtam suauiorem tibi risum commouere posse. Hic sane BASEDOVIVM, cum pueris ludentem, vere repuerascere, h. e. puerilia, et nugulas agentem deprehendes.

Et

Et haec fere ſunt, quibus in inſtituenda tenella aetate vti vult magiſtrum. Addamus igitur, quae adhiberi vult in inſtituenda aetate paullo adultiore. In quam rem quaedam ſeligamus, ſtrictimque tangamus e Lib. X. p. 151 ſqq. vbi tradit praecepta Grammatices et ſtyli. Nam in hac re, vti in praef. dicit, HABITAT. Sed, vti ego quidem cognoui, non diu ibi habitarit, ſed veluti μεταβάτης quidam, mox ad alia tranſiluerit, neceſſe eſt. Nam in Grammatices diſciplina ſubtilem philoſophum, qui *ſubtiliſſima quaeque perſcrutatur*, vt ſupra iactantem audiuimus, Grammatices autem valde imperitum, vel tironem potius ſeſe eſſe oſtendit. Quam magnificum eſt et huius diſciplinae tradendae initium! Audite, quaeſo, et Grammaticulm, ad ſtuporem vsque doctum, agnoſcetis. *Omne, quod eloquimur*, in fit, (ſed heus tu! bone Vir, elocutioni in Rhetorica, non in Grammatica locus eſt) *aut ſcribimus, propoſitionibus aut iudiciis continetur, quae verbis aut ſignis exprimimus* — *Quinimo vocabularia nil, niſi propoſitiones, habent*, v. c. ſynedrus et aſſeſſor *idem ſignificant*. Pluit, *propoſitionem notat*: pluuia — nunc cadit. *Propoſitionem enuntiat etiam, ſi quid rogat*

v. c.

v. c. quis adeſt? *id eſt*, ſcire volo, quis adſit. *Latet etiam in voto et iuſſu propoſitio*, v. c. abi, id eſt, volo abeas. Bone Deus! quantum eſt ſapere, ſi non hoc eſt. Quot, quantaque, et quam veneranda Grammatices myſteria hic recluſa patent, ab omni omnium Grammaticorum acumine ante *Baſedouianum* acumen remota! Audi, BASEDOVI, tibi aliquid in aurem dicam. Sed rogo, ne efferas. (Nam tu mihi plenus rimarum eſſe, et hinc inde perpluere videris,) Sed audi. Quodſi P. BVRMANNVS, flagellum illud Logicaſtrorum, qui ſubtilitatem Logicam ſuam arti Grammatices et Criticis inepte obtrudere volunt, ab inferis excitatus rediret, quam miſere et duriter tecum ageret? Peius te, crede mihi, exciperet, quam IO. CLERICVM, ſubtilem illum Logicum, ad quem tu infans es, excepit. Sed immorabimur adhuc paullulum huic loco, cuius amoenitas nos retinet. Pergit, *ſi* diſplicentiam *cogitas, non ſolum, quod diſplicet, ſed etiam aliquem, cui id diſplicet, cogitatione complecteris.* Si donationem, (v. c. XV. millium Imperialium, ad hoc praeclarum ingenii, doctrinaeque, monimentum condendum, poſteritatisque memoriae commendandum hinc illinc emendicatorum) *cogitas: praeſumis*

(quam

(quam eleganter!) *donatorem* (donatorem vero? quam venuſte!) *porro rem, quae donatur: tandem perſonam acceptricem,* (et hoc perquam dignum eſt latinitate *Baſedouiana* h. e. barbara.) Scilicet! hoc eſt, quod in praefationis ſuae limine vanus auctor iactitat, *ſubuenire in coniungenda rerum doctrina cum neceſſario linguarum ſtudio.* Parum abſum, quin meis olim doctoribus, GESNERO et ERNESTIO, iraſcar (ſi tam caris capitibus iraſci fas eſſet) eo nomine, quod me Grammatices, latinaeque linguae rationem hac Logica ſubtilitate non docuerunt. Sed eo tempore nondum extiterat BASEDOVIANVS Grammaticus. VOSSIIS igitur, SANCTIIS et PERIZONIIS contenti eſſe debebant.

Sed iuuat, nunc etiam huius Grammaticaſtri, iniquo Apolline, iratisque Muſis natati, novellam ſapientiam in aliis tradendis Grammatices praeceptis cognoſcere. *Verba,* inquit, *primum genus vocabulorum lexicalium* (lexicalium? quid hoc verbi? Concurrite omnes haruſpices et augures, concurrite, et hoc monſtrum atque portentum procurate!) *conſtituunt: altero* Nomina *continentur. Nomen quoduis autem vocabulorum FAMILIAM comprehendit, quae*

quidem

quidem eundem habent significatum FVNDAMENTALEM, (tune hoc intelligis lector?) *varias vero terminationes, siue* casus — *Sic nomen*, pater, *subiectum est in propositione*, pater liberos suos amat: *res obiecta est in propositione:* patrem meum aduenientem video: *et correlatum in hoc:* obuiam eamus patri. *Adiectae descriptionis instar vocabulum est*, pater: *est in propositione:* patris soror desponsata est etc. Quae huc vsque attulimus, *praenotiones* tantum *Grammatices*, vt Auctor vocat, attingunt: quibus traditis, in adnotatione adiecta addit haec, profundae sapientiae pleniſſima, quae, nimis liberalis sum, quam vt tibi, lector, inuideam. Audi igitur, sed attente audi docentem Magistrum nostrum. *Iam vides, ad Grammaticam*, (rem tibi, BASEDOVI, ignotam) *me properare. OBTESTOR* (scilicet rei dignitas hoc postulat!) *iterum quemuis, qui paruis bene cupit, ne quid ex hoc, atque priore capite iuuentuti proponatis* (ea enim scilicet! sunt altioris indaginis, doctrinaeque reconditioris) *priusquam aetas iuuenilis, et vna cum ea ratio, multum iam succreuerit, et discipulus linguam eam, cuius grammaticam docturus es, aeque calleat, ac*

MERCATOR ſermonem vernaculum. Peculiarem, dico, Grammatices inſtitutionem ante ſuſcipiendam non eſſe. Iam, vbi de ipſa Grammaticae linguae latinae imperite exponere inſtituit, in praef. ad *paedagogos* (inepta vox! nam apud nos *pediſſequi* ſ. *Laquais*, qui ditiorum liberos comitari ſolent, *paedagogi* Veteribus dicti, Grammaticam non docent) ita: *Eos tantum ad hoc caput admiſſos volo* (igitur ἐκὰς, ἐκὰς βέβηλοι) *qui linguam latinam perinde, ac MERCATOR LIPSIENSIS vernaculam callent*, (Atqui ego multos mercatores Lipſienſes cognoui, qui linguam vernaculam aeque minus, ac tu, BASEDOVI latinam callerent) *qui latine dicunt et ſcribunt* (vt tu, praeſtantiſſime diſciplinae Grammatices magiſter) *neque Grammaticam aliquam, neque Vocabularium hactenus viderunt. — Accuratiori linguae cognitione* (quam BASEDOVIVS habet) *opus non habet, niſi qui velit olim in Academiis literas latinas publice docere. Nam alii aut publice non dicent, et ſcribent, aut, ſi facultate dicendi non polleant, ſcripta ſua Rectori ſcholae, vel Profeſſori perſpicienda et emendanda tradant. Quodſi autem in vita communi dicendum, ſcribendumue quid*

quid habeant, et in eo haud saepius PECCENT, quam SACERDOTVM (his non magnopere videris fauere) *dimidius numerus in orationibus suis sacris: cur eos propter haec vitia LEVIORA ad dupondios statim abire iubeamus? praesertim cum ii, si RATIONE MEA* (tua vero? quam celeriter latinitas barbara reditura esset!) *instituti et exercitati* (f. legendum *corrupti*) *sunt, etiamsi LEVIORA vitia committant, quantum ad vsum necessarium requiritur, in legendo, dicendo et scribendo magis SVI sint* (quid hoc rei est, *in scribendo sui esse?*) *quam plerique Criticastri, syllabarum Censores, et Phrasium Conquisitores anxii* (igitur tu, BASEDOVI, etiam facetus es? tu? qui es Ἰαλέμῳ ψυχρότερος *quorum elegantiae MISERAE et EMENDICATAE* (vt tu XV millia Imperialium *emendicasti*) *in scriptis scholasticis prostant. — In fine de recto vsu capitis huius insuper additiam.* Bene facies! Nam, praeter te, nemo, cui sanum est sinciput, vel hariolando assequatur, cui bono chartam mundam hoc capite commacularis. Age autem, videamus, quibusdam speciminibus exhibitis,

quem vſum praeſtet hoc caput, omnisque omnino inſtitutio Grammatices *Baſedouiana.*

Multi Grammatici anxie laborarunt in definiendis, et ſub vnam veluti claſſem rediigendis Nominibus 3 Declin. quae in Genitiuo Plur. *vm*, quae *ium* habeant. Sed temere laborarunt, nec quidquam viderunt. Omnem iſtam rem paullo impediiorem philoſophicum BASEDOVII acumen facillime tribus verbis extricat, *Nomina multa*, inquiens, *tertiae Declinationis* in Genitiuo Plurali habent *ium* pro *um*. Nunc demum ſcis, quae *um*, quae *ium* habeant. In tradenda ratione, qua *Genus Subſtantiuorum* a pueris etiam cognoſci poſſit, plane mirificus artifex eſt. *Genus Subſtantiuorum*, inquit, *vſus docebit*. Quot autem ſunt, quos *vſus* id docebit? te certe, BASEDOVI, non docuit, quippe qui, vti ipſe prae te ferre ſoles, a viginti inde annis nihil latinorum auctorum veterum legeris. Pergit male ſedulus Grammaticaſter. *Cui regulae placent* (tuae quidem, crede mihi, nemini placebunt) *is teneat has* etc. Quo facto, ſubiungit quasdam regulas tam mancas, mutilas et imperfectas, vt ne tiro quidem in hoc genere magis ieiunus et macilentus inueniri poſſit, v. c. *Nomina*

mina primae et quintae Declinationis OMNIA foeminina sunt. Igitur ex hac regula tua *Philanthropiniſtis* tuis recte dicere licet: *Doctor noſter Seraphicus*, BASEDOVIVS, *eſt* mala *Poeta:* et *Adria nuper fuit procellosa:* item, *hac aeſtate Eteſiae* calidae *fuerunt:* nec non, multae *dies praeteriere, e quo* BASEDOVIVS *nihil ſani ſcripſit.* Et quidni hoc iis, ſine omni Grammatices vitio, dicere liceat? cum e tua diſciplina Grammatica Nomina OMNIA I. et V. Declinat. foeminina ſint. Nam quod addis, *Dies tamen etiam Maſculine vſurpatur:* id nude et ſimpliciter dictum nauci eſt, et tironem in errorem ducit. Iam, in tradendo recto vſu Pronom. *ſui, ſibi, ſe*, et *illius, illorum* etc. in quo iuuenes ſaepe labi ſolent, quam obſcurus eſt, quam incertus ipſe in ea re fluctuatur! De qua re ita praecipit: *Si ſermo eſt de perſona eadem, quae propoſitionis totius ſubiectum eſt, aut perſona primaria: pro caſibus Pronominis* ille, illa, illud *ponuntur* ſui, ſibi, ſe. — *Nonnunquam ponitur* ipſius, ipſorum. Feciſti probe! Multo indoctior ſum, quam antea. Aliud acuminis ſui etiam grammatici ſpecimen exhibet ſubtilis philoſophaſter in tradenda regula,

e qua Verba metuendi *vt*, aut *ne* ſequi debeant, cum ita praecipit: *Vt* negat, ſi propoſitio negans eſt *res obiecta timoris*: Sin autem propoſitio affirmans res obiecta ſit, ne affirmat. Folia Sibyllae! En cor Zenodoti, en iecur Cratetis! Quanto ſimplicior, et ad intelligendum facilior aliorum eſt regula haec: *Poſt verba timendi* vt *negatiue ſignificat*, ne *affirmatiue*. Iam, quam obſcurus eſt in hac regula tradenda: *Res obiectae* affectibus aliis, *qui voluntatis efficacitatem non indicant*, quod *coniunguntur*. E. g. *Gaudeo, doleo, miror, quod tam diu hoſtibus reſtiteris*. Igitur ex hac regula tua dicere non licet, *Miror* BASEDOVIVM *Grammatices imperitum, tamen huius diſciplinae praecepta dare ſuſtinuiſſe*. Mox, vbi de conſtructione Accuſatiui cum Infinitiuo praecipit, rem exprimit ita: *Tales autem propoſitiones coniunctae, quae res obiectas ſunt talibus affectibus, Coniunctionem interdum amittunt*. Haec profecto *Carminibus Saliorum* obſcuriora ſunt, et ego quidem mihi videor audire vnum aliquem HERACLITVM *σκοτεινὸν*, aut DVNSIVM SCOTVM. Vide, mi BASEDOVI, quam tibi deſit praecipua et maxima in docendo virtus, *perſpicuitatem* puta, cum ipſe

defi-

definieris, in qua cernatur: *Perſpicuam dictionem*, aliquo loco inquis, *vocant*, *quam lector, vel auditor, ad quem loqueris, facile intelligit, quae INVITO TE nihil ambigui habet.* Sed tibi ſanctiſſime confirmare poſſum, Regulas tuas Grammaticas, tantum non omnes; INVITO ME multum ambigui habere. Sed audet etiam BASEDOVIVS, homo nullius in ſcribendo elegantiae, de *dictionibus elegantioribus* praecipere, vbi inter alia et haec: *Rariores Conſtructiones cum Pronominibus* qui, quae, quod, *eiusmodi ſunt. Vrbem, quam ſtatuo, veſtra eſt. Eſt locus, quod Tullianum vocant.* Qui in legendis Graecis, Latinisque Auctoribus legendis paullo diligentius verſatus eſt, is non multum *raritatis* in his inueniet, et quod alterum illud, *Eſt carcer quod Tullianum vocant*, attinet, recte, et ex more optimorum ſcriptorum eſt dictum, quod te, BASEDOVI, inter alios, multis exemplis congeſtis docere poteſt CORTIVS ad Salluſt. de B.C. c. 55. Sed non contentus haec egregia Grammatices praecepta tradidiſſe, de numero etiam oratorio, aures implente, pro liberalitate ſua nobis aliquid impertit. *Latini*, inquit, *prae reliquis ſtudent, periodum verbo-*

numeroſo claudere, allato in eam rem hoc etiam exemplo, quod audiatis, qui aures elegantes et teretes habetis; *Hac in re praeter illum, qui mihi opem ferat, noui NEMINEM.* Hoc ſcilicet eſt *Periodum verbo numeroſo claudere*; ſi Dactylo, aurem, velocius Euro, praeteruolante, finias.

Confecto hoc Opere Grammatico, docet, quomodo ad VSVM ſit transferendum. *In uſu Grammaticés huius latinae*, inquit, *hanc rationem ſequere. Si diſcipulus multa iam latine intelligit, loquitur et ſcribit* (ſi hoc poteſt, macilenta Grammatica tua nunquam opus habebit) *ei praecepta Grammatica, quae praecedunt Syntaxi proponere licet.* (Licet autem? Igitur liberum etiam eſt, velis id facere, nec ne. Cui bono igitur hanc Grammaticam tuam macilentam ſcripſiſti, ſi hoc non neceſſarium eſt?) *Haec autem ſaepius iteranda ſunt* (nempe ob inſignem praeſtantiam et nouitatem.) *Nihil autem mora ſeruili, ſiue SCHOLASTICO* (quid ais, os impudens?) *uerbo tenus ediſcendum eſt.* (Scilicet, ne praecipuas quidem Regulas Grammaticas, quamuis neceſſarias ad intelligendum, et ſcribendum, hic nouellus Grammaticaſter ediſcen-

cendas esse Dictatorio imperio pronunciat. Neque id mirum, cum in eodem praeclaro Grammatices opere suo ne vocabula quidem edisci velit, *ne* scilicet *memoriae vis iudicii vim debilitet, sensimque penitus frangat*, vt aliquo loco acute observat. Quid *igitur vult fieri?* Audies. *Plagulas*, inquit, *quatuor*, sex, octo e CELLARII *libro memoriali paedagogus praelegat*, (nempe discipulo suo, qui *iam multa latine intelligit, loquitur et scribit*) *ita, vt totus liber ter, vel pluries successu temporis pertractetur.* Sed per *Francisculum* illum tuum te, BASEDOVI, rogo, an ita εὐηθὴς sis, vt credas, posse aliquem ingenii etiam non obtusi puerum sibi copiam vocabulorum latinorum, ad *intelligendum, loquendum* et *scribendum* maxime necessariam comparare, si subinde *quatuor, sex, octo plagulas* a Paedagogo praelegi audiat? Et quid tandem attinet, puero, qui iam *multa latine intelligit, loquitur* et *scribit*, tot plagulas praelegi, cum tuus quidem discipulus, ad nouellam disciplinam tuam institutus, iam *innumera vocabula in memoria*, veluti in promo condo, recondita habeat necesse sit? Tu ipse aliquo loco exercitationem memoriae, vocabulis et regulis ediscendis perquam sapienter *carnificinam* vocas,

valde abhorrens a iudicio QVINCTILIANI (quem vtinam legisses! certe tacuisses) qui (Lib. XI, 2.) ita pronunciat: *Omnis disciplina memoria constat.* Et tamen hic homo hac nouella institutione sua Grammatica, quamquam non aliis, sibi tamen ipsi mirifice placet. *Haec institutio grammaticalis,* inquit, *vix vnum SEMESTRE postulat, si QVOTIDIE HORAS QVATVOR DVNTAXAT tradendis praeceptis Grammatices impendas.* Igitur *quatuor duntaxat horas* his sterilibus Grammatices (iuuentuti heu! nimis amarae) praeceptiunculis excruciari, eiusque ingenia obteri, et fastidium omnium bonarum literarum capere eam iubes? Nam, quod ego, per multos annos ipso rerum vsu edoctus, cognoui, non facilius iuuentus a bonis literis absterretur, quam nimia, taediique plena, Grammatices disciplina, ciusque Regulis sterilibus, spinosisque saepe praeceptiunculis tradendis, saepe etiam verborum tonitru, verberumque pondere a plagoso aliquo Orbilio inculcari solitis: qua quidem re efficitur, *vt*, quod QVINCTILIANVS verissime dicit, *pueri literas prius odisse incipiant, quam cognouerint.* Quodsi

hoc

hoc disciplinae meae Alumnis iniungerem, *Quotidie duntaxat quatuor horas* sterilia Grammatices praecepta discenda, aut sex, octo plagulas e CELLARIO quotidie iis praelegendas esse: ad hanc vocem toto corpore cohorrescerent, docenti Grammaticam auribus pandiculantibus, horamque anxie expectantibus assiderent, et ex hac schola Electorali, veluti aues implumes e nidulo, in Academiam volarent. Quanta carnificina! *quotidie quatuor duntaxat horas* macilentis Grammatices Regulis excruciari. Et tamen hic Grammaticaster noster, his miserabilibus Grammatices praeceptiunculis datis, veluti re felicissima gesta, ouans, triumphansque sub finem huius Operis sui, in *Phidiae* officina elaborati, ita exclamat: *O! quantum hactenus publici, priuatique paedagogi ab illa PRAESTANTIA METHODI NATVRALIS aberrarunt! quamdiu GENVS HVMANVM hac ineluctabili MISERIA fuit oppressum! Quousque eam feremus?* Audin' tu illum magnum Goliathum, insolenter, impudenterque omnibus scholarum magistris insultantem? *Quousque te, βεκκεσέληνε, feremus?* Sed mirari profecto subit, BASEDOVIVM vel-

le pue-

le pueros tot horas quotidie in Grammatices latinae praeceptis, veluti in piſtrino aliquo, exerceri et macerari, qui *abſonum* putat, aliquem ſcribere aliquid latine. Nam diſertis verbis aliquo loco ita: *Niſi cauſa peculiaris adſit: ABSONVM exiſtimo, lingua peregrina, vel emortua* (atque adeo latina) *quid ſcribere.* Quare igitur tu, BASEDOVI, per *Mangelsdorffium* tuum hunc vaſtae molis librum tuum in latinam linguam ſaepe perquam miſerabiliter transferendum curaſti? Peculiaris cauſa, inquis, adfuit. Audio. Nempe *communis generis humani ſalus*: quamquam ſunt, forte mali homines, qui ſuſpicentur, veram et vnam cauſam fuiſſe *auri ſacram famem,* inhoneſtamque cupidinem, fortunatos aere emungendi. Quod ad me attinet, nihil definio. Aeque improbat hic Vir, alta quadam, et diuina mente praeditus, *orationes publicas* in ſcholis publicis *haberi. Orationes publicas haberi,* inquit, *admodum improbo — hae nihil proſunt, quam ad perdendum tempus.* Vae igitur vobis! ſcholarum magiſtris, qui ſtudetis, iuuentutem orationibus publicis habendis contineri. Nam ſapientia BASEDOVII hoc *admodum improbat:* et, quoniam Philoſophi eſt, rationem

tionem reddere, eam et addidit, quia *nihil prosunt, quam ad perdendum tempus.* En tibi mirabile caput, et philosophicum, et grammaticum! Sed hic videor mihi vnum et item alterum lectorum ita in aurem insusurrare: *Ohe! ineptiarum satis est: define tandem, nec nos diutius obtundas et eneces.* Audiam: si vnum tantum addidero. Scilicet eo loco, vbi Grammaticaster noster de ordine verborum, e more Latino collocandorum, ieiune aliquid praecipere audet, Latinorum ordinem magis naturalem esse pronunciat, quam Germanorum, aut Gallorum. Quod quale sit, vel hoc vno exemplo cognosces. *Ordo latinorum*, inquit, panem praebe mihi, *multo magis cum sensu naturali congruit, quam Germanorum, aut Gallorum, qui dicunt:* praebe mihi panem. Sentin' tu, lector, venustatem in latinis? Equidem hic ad omnem venustatis sensum durior, et obtusior sum, quam qui quid sentiam. Quam egregium venustatis gustum nobis BASEDOVIVS tradit! cuius Philosophi ingenium subtile vel ad minima sese demittit. Quidni etiam *Aesthetica* aliqua Orbem literatum beas, BASEDOVI, qui in hoc *Opere Elementari* nouum aliquem, nescio quem, librum

librum nobis minatus sis, sed non, nisi post X annos, more Elephantorum, enitendum: quas minas tuas aequiores Musae, et Apollo ἀλεξίκακος vanas, irritasque esse iubeant, sinceriſſime precamur.

Cum autem hoc Opus tuum Elementare scriptum sit ad iuuentutem instituendam: liceat mihi ex te, BASEDOVI, quaerere, quare non eque graecae linguae praecepta dederis, ac latinae? *Quia*, inquies, *graecam linguam non intelligo, in eaque plane infans sum.* Credo tibi, non iurato. Nam huius ignorantiae puerilis et pudendae illustrissima documenta dedisti in interpretatione, siue potius malitiosa et impia deprauatione multorum N. T. locorum in detestando isto libro tuo, Vermächtniſſe für Gewiſſen, cuius rei vel vnum adduxisse sufficiat. Illa Matthaei 25, 41. reddidit: So werden dieſe in die ἀonische Pein gehen, die Gerechten aber in das ἀonische Leben. Tuam fidem! Lector, vnquam ne legisti, hominem aliquem, qui humane et cogitat, et loquitur, tam insulse e graeca lingua aliquid transtulisse? Quare autem tu, cum literarum graecarum iguarissimus sis, tam audax

esse

esse potuisti, vt de instituenda iuuentute praeciperes, cum vna omnium, et consentiens vero eruditorum vox sit, neminem ad accuratam eruditionem sine literarum graecarum cognitione adspirare, neque viri docti nomen sine lectione auctorum Graecorum, qui omnis sapientiae humanae, prudentiaeque ciuilis magistri habentur, iure obtinere, tuerique posse? Sed hanc de graecarum literarum discendarum necessitate praeceptionem *Basedouianae* doctrinae angustiae non capiunt. Praestat igitur, de hac re tacere, quam multa verba perdere. Illud autem facere non possumus, quid sub finem addamus. Scilicet BASEDOVIVS cum de noua disciplina sua velit pueros docere, quomodo, sine vllius Grammatices vsu, latine loqui discant, et hinc inde iactitet, se hac nouella ratione (Methode dicunt, quod vocabulum aetate nostra haud temere in contemptum fere abiit) effeciisse, vt multi latine loquendi facultatem, sine vllo Grammatices vsu, consequerentur, cuius rei specimina luculentissima spectatione publica in celebrato illo *Philanthropino* nuper instituta ab aliquo ludi magistro in pago NEVVIDA, prope quadragenario, edita esse impense laetatur: age, speciminibus

ciminibus quibusdam, ex hoc *Opere Elementari* hinc inde collectis, ostendamus quae ista sit latinitas, quae in illo *Philanthropino* docetur, et quam pure et eleganter magistri, iniqua mercedula quadam (nam malignitas *Basedouiana* non magnam dare dicitur) in illo conducti, loquantur, cum MANGELSDORFFIVS, interpres latinus huius Operis Elementaris, quem audiui plus latine scire, quam BASEDOVIVS vnquam didicerit, aut disciturus sit, saepe tam *barbare*, et contra Regulas Grammatices tam vitiose scribat, vt, si in Illustri Moldano nostro III. Classis Alumnus tale quid commiserit, vix effugiturus sit, quin horum vitiorum contra linguae puritatem, Regulasque Grammatices poenam *subtracto cibo et potu* luat. Harum deliciarum siluulam aliquam congestam, tanquam fercula in mensis secundis, apponere iuuat. Ipse nempe MANGELSDORFFIVS in praefatione, ab ipsius ingenio profecta, contendit, oportere pueros mature adsuefieri latine loquendo, et prius, quam Grammatices elementa Regulasque perceperint, idque fieri posse, duobus IO. MATTH. GESNERI liberis confirmat. Sed heus tu! bone Vir, et hic meminisse illud πολυ-

θρύλλη-

θρύλλητον debebas. *Quod licet Ioui, non licet* — Noſti caetera. Iam, quam puram latinitatem pueri ab his magiſtris, barbariei reducendae perquam idoneis, diſcituri ſint, exemplo huius ipſius magiſtri, interpretis latini huius *Operis Elementaris*, cognoſcamus. Cuius rei faciamus tres veluti claſſes, quarum *prima* contineat voces *barbaras*, nec, niſi apud malos Latinitatis Auctores inueniendas, aut longe alio, quam apud probatos ſcriptores, ſignificatu vſurpatas: *altera*, *vitia*, contra notiſſimas Grammatices Regulas commiſſa. *Tertia* denique *integras loquendi formulas*, a puritate et conſuetudine bonorum Auctorum abhorrentes.

I) Ars *paedagogiana*. *Extruciatio*. *Laboriofitas*. Signum *addicatiuum* et *abdicatiuum*. Ordo *claſſificus*. Scribere literas *legibiles*. *Subſequentia*. Genus dicendi *argumentoſum*. Dictionum *commenſuratio*. Rerum *ſcientiae*. Sed apud auctores probae latinitatis non niſi vna *ſcientia* eſt. II) *Pronus* eſt *detrahere*. *Ad* preces inſtituendas nimis *imperiti* eſtis. *Lectituros fore*. *Fore cognituros*. In quibus duplex

eſt vitium Grammaticum. *Quam primum* prō *cum primum.* Certi et *perſuaſi* de iis fierent. *Quamuis procreamur. Eo* profecit, pro *tantum.* Multi ſunt, qui *ignorant*, pro *ignorent.* Eſt, *qui* te conuentum *vult*, pro *velit.* III) *Bonam aeſtimationem ſibi conciliare. Praecauete*, ne infantes iudicent, *quid de vobis dediſcendum ſit. Per intenta* in ſe *muccinia agitur. Animum in pias cogitationes inducere. Deſinit animus exturbari. Ad preces diuergere. Sine deteſtatione ſui credere* &c.

Hos floſculos, quorum innumeri alii ſunt, et amoenitate, et diuerſitate perquam amabiles, ex hoc *Baſedouiano* Opere colligere placuit, vt elegantes huius rei iudices cognoſcant, quam miſerabilis, et quae Latinitas ſemibarbara, cui pueri mature adſueſiunt, in *Philanthropino* obtineat, et quantopere verendum ſit, ne barbaries, ante haec tria fere ſecula depulſa, BASEDOVIO Anteſignano, fidisque eius ſequacibus, infauſtis auibus redux peſtifera contagione ſua multos tactos corrumpat.

Caete-

Caeterum, qui me, moresque meos norunt, facile mihi fidem habebunt, si confirmo, me haec omnia non eo consilio scripsisse, vt BASEDOVIVM, quem nunquam vidi, neque adeo scio, ater, albusne sit (*nigrum* autem esse audiui,) vt eum, igitur, explodendum, aliisque deridendum propinarem, famaeque illius, siue solidae, siue vanae ruinis meam veluti superstruere vellem: sed hoc, vt et alii ex his specimínibus istud iactatum *Opus Elementare* cognoscant, neque titulo huius libri, multum minante, sed multum fallente, imponi sibi patiantur, atque adeo credant, eximii quid, et huc vsque a nemine inuenti et traditi contineri. Nam, vti in vniuersum huius Viri ratio iuuentutis educandae et instituendae fastidii plena, multisque difficultatibus implicita est: ita bona fide confirmare possum, me nihil in hoc magnae molis libro inuenisse, quod non dudum in multis aliis libris melius, dilucidius et accuratius traditum inueniatur. Hoc cum dicimus; non ita intellectum volumus, quasi hinc inde hic liber non aliquid boni contineat; hoc neque in oratione nostra ponimus, neque in cuiusquam suspicione
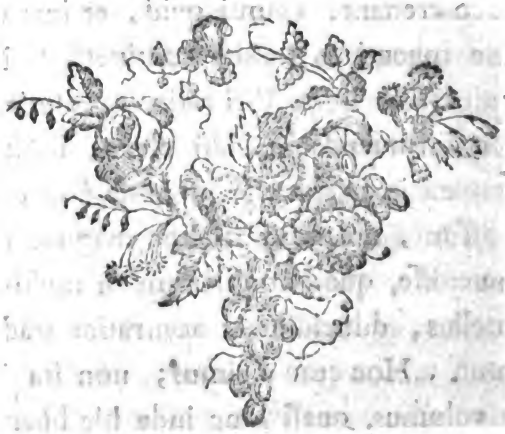
relinqui volumus. Nam, vt ille Hiſtoriae Naturalis Conditor ait, *nullus liber tam malus eſt, vt non aliqua ex parte profit.* Sed hoc nobis volumus, quidquid boni in hoc libro hinc inde occurrat, id in multis aliis iam dudum plenius, accuratiusque traditum eſſe, adeo vt BASEDOVIVS hoc labore ſuperſedere, Respublica literaria autem eius *Opere Elementari* facillime carere potuiſſet. Interim BASEDOVIVS has ſibi ſtrenas habeto!